

Юлія Новіченко

Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Україна

ОСНОВНІ СКЛАДОВІ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ БАНКІВСЬКОЇ СИСТЕМИ

Yuliia Novichenko

V.N. Karazin Kharkiv National University, Ukraine

THE MAIN COMPONENTS OF THE BANKING SYSTEM SUSTAINABLE DEVELOPMENT

The research is devoted to the study of such concepts as stability, reliability, financial stability of the bank, sustainable development of the banking system. The evaluation criteria of various authors regarding the definition of "sustainable development" are analyzed and the own definition of this concept is proposed. There was conducted a comparative analysis of the concepts "stability of the bank" and "financial stability of the bank". The correlation between economic categories of the commercial bank was schematically illustrated and the main qualities of sustainable development of the banking system were suggested.

Keywords: stability, reliability, financial stability of the bank, sustainable development of the banking system.

Постановка проблеми. В сучасних умовах розвитку національної економіки особливої актуальності потребує розгляд такого важливого питання, як забезпечення стійкого розвитку економіки, що значною мірою залежить від випереджального розвитку банківського сектору. Пріоритетною перевагою при формуванні довіри з боку вкладників, інвесторів, спонсорів та партнерів до банків виступає саме фінансова стійкість та надійність окремого комерційного банку.

Якщо прослідкувати історичні тенденції виникнення поняття сталого розвитку, воно від самого початку пропонувалось у багатьох працях вчених усього світу, безпосередньо у сфері екологічних досліджень та екосистем, серед них вчення нашого співвітчизника академіка В.І. Вернадського¹ про ноосферу, в доповідях Комісії Брунтланд на Міжнародній конференції з навколишнього середовища і розвитку в Ріо-де-Жанейро у 1992 році².

Мета статті. Метою статті є введення в економіку та банківську систему України такого суперечливого поняття, як «стійкий розвиток» та його основних складових й довести, що його можна розглядати не лише через призму соціальних та екологічних проблем, а й економічних. Це дасть змогу розвиватися банківській системі більш стабільними темпами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Основні аспекти сталого та стійкого розвитку були розглянуті такими зарубіжними та вітчизняними вченими, як: В. І. Вернадський³, Б. М. Данилишин⁴, С. Дорогунцов, О. Ральчук⁵, В. Трегобчук⁶, Л. Г. Мельник⁷.

¹ Вернадский, В.И. (1975). *Пространство и время в неживой и живой природе. Размышления натуралиста*. Москва: Наука, 1, 175.

² Міжнародний документ (1962). *Декларація Ріо-де-Жанейро щодо навколишнього середовища та розвитку ООН*.

³ Вернадский, В.И. (1975). *Пространство и время в неживой и живой природе. Размышления натуралиста*. Москва: Наука, 1, 175.

⁴ Данилишин, Б.М., Дорогунцов, С.І., Лібанова, Е.М., Шевчук, В.Я. (1997). *Україна: проблеми сталого розвитку: наукова доповідь*. Київ: РВПС України НАН України.

⁵ Дорогунцов, С., Ральчук, О. (2001). Сталый розвиток – цивілізаційний діалог природи і культури. *Вісник Національної академії наук України*, 10, 16-32. <http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnanu_2001_10_4> (2018, жовтень, 02).

⁶ Трегобчук, В. (2002). Концепція сталого розвитку для України. *Вісник Національної академії наук України*, 2, 31-40. <http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnanu_2002_2_7> (2018, жовтень, 02).

⁷ Мельник, Л.Г. (ред.) (2005). *Основи стійкого розвитку: навчальний посібник*. Суми: Університетська книга.

Виклад основного матеріалу. В процесі дослідження соціо-економічних систем доцільніше використовувати термін стійкий розвиток. Проте, на сьогоднішній день, немає єдиного підходу до використання термінів сталий чи стабільний та відсутні підходи до оцінки темпів розвитку. Сучасне розуміння поняття стійкого розвитку бере до уваги не лише соціальний чи еколого-економічний, а й економічний вимір. Стає зрозумілим, що доля суспільства залежить не лише від ставлення людини до природи, хоча це є також надзвичайно важливою і не менш актуальною проблемою усієї цивілізації.

Тому постає необхідність впровадження в економіку такого суперечливого і неоднозначного поняття, як стійкий розвиток. Проблема стійкого розвитку потребує вивчення, впровадження та реалізації через банківську систему.

Стійкий розвиток банківської системи повинен характеризувати стан банківської системи, його сутність та призначення в економічній системі країни, в якій держава ефективно виконує свої функції, зберігається рівноважний стан економіки не залежно від будь-яких зовнішніх потрясінь, що можуть спричинитись кризовими явищами у нашій країні. Тому необхідно зазначити, що основою стійкого розвитку банківської системи виступають надійність, збалансованість та пропорційність функціонування її структурних елементів, здатність до утримання надійності та стійкої рівноваги на довгострокову перспективу.

Отже, доцільно охарактеризувати термін «стійкий розвиток». Безумовно кожен автор має свою точку зору щодо визначення цього поняття (табл. 1).

Таблиця 1

Характеристика поняття «стійкий розвиток»*

№	Наукові спеціалісти	Критерії оцінки
1.	Данилишин Б.М. ¹	визначає стійкий розвиток як систему відносин суспільного виробництва, при якій досягається оптимальне співвідношення між економічним ростом, нормалізацією якісного стану природного середовища, ростом матеріальних і духовних потреб населення
2.	Дорогунцов С., Ральчук О. ²	стійкий розвиток – це певна траєкторія довготермінового збільшення загального блага людства, яка поділяється на такі складові: соціально-економічну та техногенно-екологічну безпеки
3.	Трегобчук В. ³	стійкий розвиток визначає як економічне зростання, за якого ефективно розв'язуються найважливіші проблеми життєзабезпечення суспільства без виснаження, деградації і забруднення довкілля
4.	Мельник Л.Г. ⁴	стійкий розвиток – це можливість жити «на відсотки» з природного капіталу
5.	Новіченко Ю.А.	стійкий розвиток – це процес змін щодо розвитку і стабільності національної економіки, у тому числі банківської системи, який полягає в об'єднанні основних правових засад регулювання на рівні держави і регіону, показників фінансової стабільності і економічного підйому та соціально-економічної рівноваги

*Структуровано автором

¹ Данилишин, Б.М., Дорогунцов, С.І., Лібанова, Е.М., Шевчук, В.Я. (1997). *Україна: проблеми сталого розвитку: наукова доповідь*. Київ: РВПС України НАН України.

² Дорогунцов, С., Ральчук, О. (2001). Сталий розвиток – цивілізаційний діалог природи і культури. *Вісник Національної академії наук України*, 10, 16-32. <http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnanu_2001_10_4> (2018, жовтень, 02).

³ Трегобчук, В. (2002). Концепція сталого розвитку для України. *Вісник Національної академії наук України*, 2, 31-40. <http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnanu_2002_2_7> (2018, жовтень, 02).

⁴ Мельник, Л.Г. (ред.) (2005). *Основи стійкого розвитку: навчальний посібник*. Суми: Університетська книга.

Як свідчить порівняльний аналіз наведених понять, спільною ознакою визначення стійкого розвитку є збалансованість, рівновага, динамічність та гармонізація між економічними, соціальними та екологічними сферами, а також розвиток, який за характером використання ресурсів, дає змогу задовольняти потреби нинішнього часу без загроз для можливостей забезпечення своїх потреб майбутнім поколінням. Доцільніше розглядати це поняття ширше, включаючи до нього банківську систему, фінансову стабільність, показники соціально-економічної рівноваги та державне регулювання на рівні законодавства.

В свою чергу, банківська система вважається стійкою, якщо вона: по-перше здатна ефективно розподіляти фінансові ресурси незалежно від часового проміжку; по-друге надає можливість оцінювати, котирувати, розподіляти та керувати фінансові ризики; по-третє здатна виконувати свої функції незважаючи на умови посилення диспропорцій або зовнішніх потрясінь.

В економічній системі стійкість банку є однією з найважливіших характеристик, з її спроможністю до стійкого та стабільного функціонування за підтримки органів виконавчої влади через важелі державного регулювання.

Отже, під поняттям «стійкість» варто розуміти характеристику стану рівноваги об'єкта, системи, що відображає здатність зберігати визначені властивості та функціональне призначення незмінним, незважаючи на можливі ризики, вплив зовнішніх факторів та внутрішні трансформації (випадкові чи передбачувані)¹.

Характеристика різних підходів до визначення понять «стійкість банку» та «фінансова стійкість банку», дозволила об'єднати точки зору різних авторів у таблиці 2.

Таблиця 2

**Порівняльна характеристика понять «стійкість банку»
та «фінансова стійкість банку»***

№	«Стійкість банку»		«Фінансова стійкість банку»	
	Автор	Визначення терміну	Автор	Визначення терміну
1	2	3	4	5
1.	Іванов В.В. ²	Стабільність діяльності комерційного банку в світлі середньо- та довготермінової перспективи»	Шелудько Н.М. ³	Динамічна інтегральна характеристика спроможності банку як системи трансформування ресурсів та ризиків повноцінно виконувати свої функції, витримуючи вплив факторів зовнішнього та внутрішнього середовища.

¹ Дзюблюк, О.В., Михайлюк, Р.В. (2009). *Фінансова стійкість банків як основа ефективного функціонування кредитної системи: монографія*. Тернопіль: ТНЕУ, 27-28.

² Іванов, В.В. (1996). *Анализ надежности банка: Практическое пособие*. Москва: Русская Деловая Литература, 28

³ Шелудько, Н.М., Кудряшов, В.П. (2017). Розвиток наукового напрямку фінансово-монетарного регулювання української економіки. *Фінанси України*, 43.

Продовження табл. 2

1	2	3	4	5
2.	Масленченков Ю.С. ¹	Стійкість визначається стабільністю економічного середовища, в якому вона діє. Як ринкова категорія, стійкість віддзеркалює стан кредитної установи в ринковому середовищі, забезпечує цілеспрямованість його руху в поточній і прогнозованій перспективах.	Масленченков Ю.С. ²	Залежність від відповідності діяльності банку узагальнюючим нормативним показникам, які синтезують характеристики економічних складових стійкості
3.	Барановський О. ³	Багатогранне явище, що вимірюється за допомогою кількісних і якісних показників та розглядається: - у нерозривності зі стійкістю національної економіки в цілому і фінансових ринків зокрема; - у взаємозв'язку стійкості банківської системи й окремих банків, що її утворюють; - з точки зору ступеня задоволення банківською системою потреб користувачів банківських послуг; - порівняно зі стійкістю окремих зарубіжних банківських систем і світового ринку банківських послуг у цілому.	Дзюблюк О.В., Михайлюк Р.В. ⁴	Якісна характеристика фінансового стану комерційного банку, котрий відзначається достатністю, збалансованістю та оптимальним співвідношенням фінансових ресурсів і активів за умов підтримання на достатньому рівні ліквідності й платоспроможності, зростання прибутку та мінімізації ризиків, і котрий здатний витримати непередбачені втрати і зберегти стан ефективного функціонування.

*Структуровано автором

¹ Масленченков, Ю.С. (1997). Устойчивость коммерческого банка. *Бюллетень финансовой информации*, 4 (23), 26.² Там само, 214.³ Барановський, О.І (2007). Стійкість банківської системи України. *Фінанси України*, 9, 75-87.⁴ Дзюблюк, О.В., Михайлюк, Р.В. (2009). *Фінансова стійкість банків як основа ефективного функціонування кредитної системи: монографія*. Тернопіль: ТНЕУ, 40.

Таким чином, з урахуванням усіх особливостей визначення понять «стійкість банку» та «фінансова стійкість банку» з точки зору різних літературних джерел та авторів, можна дійти висновку, що головною відмінністю між ними є те, що стійкість банку є першочерговим завданням, яке хоч і визначається як внутрішній стан, проте залежить від зовнішніх факторів та масштабів національного рівня, таких, як стабільне економічне середовище, стійкість національної економіки в цілому та фінансових ринків зокрема. Що стосується поняття фінансової стійкості банку, то вона, в основному, залежить від внутрішніх факторів його розвитку та фінансового стану.

Також необхідно виділити, що у банківській практиці поняття «стійкість» та «надійність» розглядають один через інший, проте чіткого розподілу та взаємозв'язку між ними не виділяють.

Надійність банківського сектору в цілому та окремих банківських установ є однією із ключових характеристик стану та розвитку банківського сектору, що набуває все більшого значення із загостренням фінансової та соціально-економічної кризи.

Так, сутність категорії «надійність» розглядають як «стійкість банку до змін на фінансовому ринку і здатність вчасно виконувати зобов'язання (щодо безпеки коштів, надання позикових коштів за укладеними кредитними договорами, здійснення платежів за виданими гарантіями, авальованими векселями та ін.)»¹.

Отже, проведений аналіз категорій стійкість та надійність комерційного банку дали змогу нам виявити взаємозв'язок між цими економічними категоріями (рис. 1).

Рис. 1. Взаємозв'язок економічних категорій комерційного банку*

**Удосконалено автором*

Окрім комерційних банків, надійність та фінансова стійкість стосовно банківської системи в цілому є необхідною умовою економічної стабільності та соціально-економічного розвитку держави. Слід відмітити, що банківський сектор є найбільш уразливим до будь-яких кризових явищ, соціально-економічних диспропорцій та форс-мажорних обставин, що відбуються з економікою держави.

¹ Блїндюк, О. (2003). Надійність комерційного банку і фактори, що її визначають. *Все про бухгалтерський облік*, 11 (799), 13.

Банківська система України як складова економічної системи держави включає в себе: Національний банк України; інші банки (резиденти та нерезиденти, зареєстровані у встановленому законодавством порядку на території України); небанківські фінансові установи, виключною діяльністю яких є прийняття вкладів, розміщення кредитів або ведення рахунків клієнтів; Фонд гарантування вкладів фізичних осіб; банківську інфраструктуру, а також зв'язки та взаємини між ними¹.

Сьогодні банківська система України - це один із найрозвинутіших елементів господарського механізму, оскільки її реформування було розпочате раніше за інші сектори економіки, що визначалося ключовою роллю банків при вирішенні завдань переходу до ринку².

Варто зазначити, що в першому кварталі 2017 р. НБУ було введено в дію нововведення щодо групування банків, а саме: державні банки; банки з іноземним капіталом та банки з приватним українським капіталом. Проте враховуючи той факт, що основна частка активів належить банкам з іноземним капіталом, то для вітчизняних банків даний підхід за власністю банків є несприятливим.

Тому доцільно виділити основні характеристики стійкого розвитку банківської системи (рис. 2).

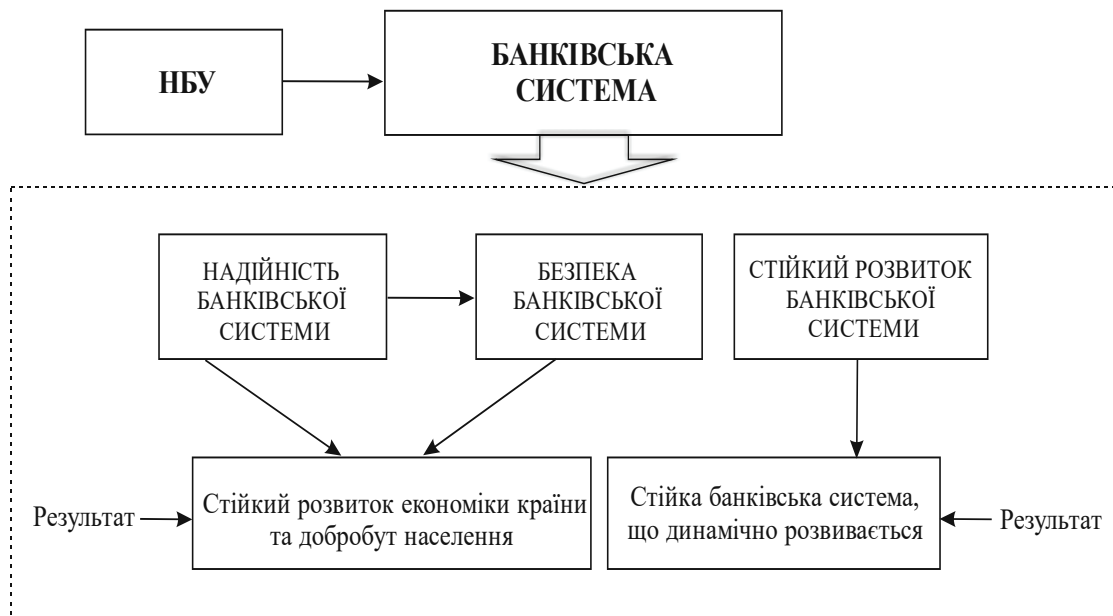

Рис. 2. Основні характеристики стійкого розвитку банківської системи*

**Авторська розробка*

Отже, як видно з рис. 2 передовим завданням НБУ є розбудова надійної, стійкої банківської системи, яка забезпечить довготривалий стійкий розвиток економіки країни та її фінансову безпеку.

Висновки. На сьогоднішній день, відсутній єдиний підхід до використання таких термінів, як стійкість, стійкий розвиток, та відсутні єдині підходи до оцінки темпів економічного розвитку.

Для розуміння основних аспектів впровадження поняття стійкого в банківську систему, було запропоновано визначення поняття стійкого розвитку.

¹ Вікіпедія (2018). *Банківська система України*. <<https://uk.wikipedia.org/wiki/>> (2018, жовтень, 02).

² Там само.

Досліджуючи взаємозв'язок економічних категорій комерційного банку було визначено, що основним поняттям у діяльності банку є його надійність, що поєднує в собі такі категорії, як стійкість та фінансова стійкість. Тоді стійкий розвиток можна визначити, як здатність до постійного динамічного розвитку.

Характеристика стійкого розвитку банківської системи дала змогу виявити, що стійкість банку є першочерговим завданням, яке хоч і визначається як внутрішній стан, проте залежить від зовнішніх факторів та масштабів національного рівня, таких, як стабільне економічне середовище, стійкість національної економіки в цілому та фінансових ринків зокрема. В свою чергу стійкий розвиток за своїм внутрішнім змістом має визначати стан економічної рівноваги з періодичною зміною його рівня, при якому б відбувалося постійне розв'язання суперечностей між внутрішніми компонентами економічної та банківської системи.

Тому, основним завданням НБУ, як центрального органу державного управління є розбудова надійної, стійкої банківської системи, яка в кінцевому результаті забезпечить довготривалий стійкий розвиток економіки країни, її фінансову безпеку.

References:

1. Baranovsky, O.I (2007). Stiykist bankivskoyi systemy Ukrayiny [Stability of the banking system of Ukraine]. *Finansy Ukrayiny* [Finance of Ukraine], 9, 75-87. [in Ukrainian].
2. Blindyuk, O. (2003). Nadiynist' komertsyynoho banku i faktory, shcho yiyi vyznachayut' [he reliability of the commercial bank and the factors that determine it]. *Vse pro bukhhalters'kyi oblik* [All about accounting], 11 (799), 13-20. [in Ukrainian].
3. Danylyshyn, B.M., Dorohuntsov, S.I., Libanova, E.M., Shevchuk, V.YA. (1997). *Ukrayina: problemy staloho rozvytku: naukova dopovid'* [Ukraine: Sustainable Development: A Scientific Report]. Kyiv: RVPS Ukrayiny NAN Ukrayiny. [in Ukrainian].
4. Dorohuntsov, S., Ral'chuk, O. (2001). Stalyy rozvytok – tsyvilizatsiyyny dialoh pryrody i kul'tury. [Sustainable development is a civilization dialogue of nature and culture]. *Visnyk Natsional'noyi akademiyi nauk Ukrayiny* [Bulletin of the National Academy of Sciences of Ukraine], 10, 16-32. <http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnanu_2001_10_4> (2018, жовтень, 02). [in Ukrainian].
5. Dzyublyuk, O.V., Mykhaylyuk, R.V. (2009). *Finansova stiykist' bankiv yak osnova efektyvnoho funktsionuvannya kredytnoyi systemy: monohrafiya* [Financial stability of banks as the basis for effective functioning of the credit system: a monograph]. Ternopil: TNEU. [in Ukrainian].
6. International Document (1962). *Deklaratsiya Rio-de-Zhaneyro shchodo navkolysn'oho seredovyshcha ta rozvytku OON* [Rio de Janeiro Declaration on the Environment and Development of the United Nations]. [in Ukrainian].
7. Ivanov, V.V. (1996). *Analiz nadezhnosti banka: Prakticheskoye posobiye* [Analysis of the reliability of the bank: A practical guide]. Moscow: Russian Business Literature. [in Russian].
8. Maslanchenkov, U.S. (1997). Ustoychivost' kommercheskogo banka [The stability of a commercial bank]. *Byulleten' finansovoy informatsii* [Financial Information Bulletin], 4 (23), 26-32.
9. Melnyk, L.H. (ed.) (2005). *Osnovy stiykoho rozvytku: navchalnyy posibnyk* [Fundamentals of Sustainable Development: Textbook]. Sumy: Universytetska knyha. [in Ukrainian].
10. Sheludko, N.M., Kudryashov, V.P. (2017). Rozvytok naukovooho napryamu finansovo-monetarnoho rehulyuvannya ukrayins'koyi ekonomiky [Development of the scientific direction of financial and monetary regulation of the Ukrainian economy]. *Finansy Ukrayiny* [Finance of Ukraine], 43. [in Ukrainian].
11. Trehobchuk, V. (2002). Kontseptsiya staloho rozvytku dlya Ukrayiny [Concept of sustainable development for Ukraine]. *Visnyk Natsional'noyi akademiyi nauk Ukrayiny* [Bulletin of the National Academy of Sciences of Ukraine], 2, 31-40. <http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnanu_2002_2_7> (2018, October, 02). [in Ukrainian].
12. Vernadsky, V.I. (1975). *Prostranstvo i vremena v nezhyvoy i zhivoy prirode. Razmyshleniya naturalista* [Space and time in inanimate and living nature. Reflections of the naturalist]. Moscow: Nauka, 1, 175. [in Russian].
13. Wikipedia (2018). *Bankivs'ka systema Ukrayiny* [Banking system of Ukraine]. <<https://uk.wikipedia.org/wiki/>>. (2018, October, 02). [in Ukrainian].